

משה וצפורה

א.

- (א) וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לִוִּי וַיִּקַּח אֶת בֵּת לִוִּי :
- (ב) וַתֵּהָר האִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא וַתִּצְפְּנֶהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים :
- (ג) וְלֹא יָכְלָה עוֹד הַצִּפְיָנוּ וַתִּקַּח לוֹ תַּבַּת גִּמָּא וַתַּחֲמֶרָה בַּחֲמָר וּבִזְפָּת וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בְּסוּף עַל שִׁפְת הַיָּאָר :
- (ד) וַתִּתְּצֵב אֶחָתוֹ מִרְחֹק לְדַעַה מָה יַעֲשֶׂה לוֹ :
- (ה) וַתֵּרָד בֵּת פָּרְעָה לְרַחֵץ עַל הַיָּאָר וְנִעְרַתֶּיהָ הִלְכָת עַל יַד הַיָּאָר וַתֵּרָא אֶת הַתַּבָּה בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת אִמָּתָהּ וַתִּקְחָהּ :
- (ו) וַתִּפְתַּח וַתֵּרָאֶהוּ אֶת הַיֶּלֶד וְהִנֵּה נָעַר בֶּכָה וַתַּחֲמַל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִי־לָדִי הָעֶבְרִים זֶה :
- (ז) וַתֹּאמֶר אֶחָתוֹ אֶל בֵּת פָּרְעָה הַאֵלֶּךְ וְקִרְאֵתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּנְקוֹת מִן הָעֶבְרִית וַתִּינַק לָךְ אֶת הַיֶּלֶד :
- (ח) וַתֹּאמֶר לָהּ בֵּת פָּרְעָה לְכִי וַתֵּלֶךְ הָעֶלְמָה וַתִּקְרָא אֶת אִם הַיֶּלֶד :
- (ט) וַתֹּאמֶר לָהּ בֵּת פָּרְעָה הִילִיכִי אֶת הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִינֵקְהוּ לִי וְאֲנִי אֶתֶּן אֶת שְׂכָרְךָ וַתִּקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וַתְּנִיקֶהוּ :
- (י) וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתִּבְרָאֶהוּ לְבַת פָּרְעָה וַיְהִי לָהּ לְבִן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן הַמַּיִם מְשִׁיתֶהוּ :

שמות פרק ב

ב.
 (טו) וַיִּשְׁמַע פֶּרְעָה אֶת הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לַהֲרֹג אֶת מֹשֶׁה וַיְבַרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פֶרְעָה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל הַבְּאֵר :
 (טז) וַיִּלְכְּדוּ מִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹת וַתַּבְּאֵנָה וַתַּדְלֶנָּה וַתַּמְלֵאנָה אֶת הָרְהֻטִּים לַהֲשָׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן :
 (יז) וַיָּבֹאוּ הָרָעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיּוֹשַׁעַן וַיִּשְׁקוּ אֶת צֹאנָם :
 (יח) וַתַּבְּאֵנָה אֶל רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מִדּוּעַ מֵהֲרַתְּנוּ בָּא הַיּוֹם :
 (יט) וַתֹּאמְרָן אִישׁ מִצְרִי הִצִּילָנוּ מִיַּד הָרָעִים וְגַם דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁקוּ אֶת הַצֹּאן :
 (כ) וַיֹּאמֶר אֶל בָּנֵיהֶן וְאִיוֹ לָמָּה זֶה עֲזַבְתֶּן אֶת הָאִישׁ קְרָאֵן לוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם :
 (כא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְשִׁבְתָּ אֶת הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת צִפְרָה בְּתוֹ לְמֹשֶׁה :
 (כב) וַתֵּלֶד בּוֹ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ גֶּרְשֵׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה :

שמות פרק ב

ג.
 (יח) וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיֵּשֶׁב אֶל יִתְרֹ חֹתֵנוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלְכָה נָא וְאֶשׁוּבָה אֶל אַחִי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶרְאֶה הַעוֹדֶם חַיִּים וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׁלוֹם :
 (יט) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שֹׁב מִצְרַיִם כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים הַמְּבַקְשִׁים אֶת נַפְשְׁךָ :
 (כ) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בָּנָיו וַיָּרְכָבֻם עַל הַחֲמֹר וַיֵּשֶׁב אֶרְצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת מִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ :

שמות פרק ד

ד.
 (כד) וַיְהִי בַּדֶּרֶךְ בְּמִלּוֹן וַיִּפְגְּשֵׁהוּ ה' וַיִּבְקֹשׁ הִמָּיתוֹ :
 (כה) וַתִּקַּח צִפְרָה צֹר וַתִּכְרֹת אֶת עֲרֶלֶת בְּנֶה וַתַּגַּע לְרִגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חָתַן דְּמִים אַתָּה לִי :
 (כו) וַיִּרְף מִמֶּנּוּ אִזּוֹ אִמְרָה חָתַן דְּמִים לַמּוֹלֶת :

שמות פרק ד

ה.
 (א) וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כִּהֵּן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי הוֹצִיא יְדוּד אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם :

(ב) וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת צִפּוֹרָה אִשְׁתּוֹ מִשְׁחָה אַחֶר שְׁלוּחִיָּהּ :
 (ג) וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שָׁם הָאֶחָד גֵּרְשָׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה :
 (ד) וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי אֱלֹהֵי אָבִי בְּעֶזְרִי וַיַּצֵּלְנִי מִחֶרֶב פְּרָעָה :
 (ה) וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל מֹשֶׁה אֶל הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר הוּא חֹנֶה שָׁם הָרֹהֵט :
 (ו) וַיֹּאמֶר אֶל מֹשֶׁה אֲנִי חֹתֶנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּה :
 (ז) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לְקִרְיַת חֹתֵנוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁקוּ לוֹ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֵהָלָה :
 שמות פרק יח

ו.
 (א) וַתִּדְבֹּר מִרְיָם וְאֶהֱרֹן בְּמֹשֶׁה עַל אֲדֹת הָאִשָּׁה הַכַּשִּׁית אֲשֶׁר לָקַח כִּי אִשָּׁה כַּשִּׁית לָקַח :
 (ב) וַיֹּאמְרוּ הָרֶק אֵד בְּמֹשֶׁה דָּבָר ה' הֲלֹא גַם בְּנֵנוּ דָּבָר וַיִּשְׁמַע ה' :
 (ג) וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנִיו מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה :
 (ד) וַיֹּאמֶר ה' פְּתָאֵם אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן וְאֶל מִרְיָם צֹאוּ שְׁלֹשְׁתֵּכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ שְׁלֹשְׁתָּם :
 (ה) וַיִּרְדּוּ יְהִי בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּקְרָא אֶהֱרֹן וּמִרְיָם וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם :
 (ו) וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ נָא דְבָרִי אִם יִהְיֶה נְבִיאָכֶם יְהִי בְּמִרְאָה אֵלָיו אֲתוֹדֵעַ בְּחִלּוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ :
 (ז) לֹא כֹן עֲבָדִי מֹשֶׁה בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא :
 (ח) פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ וּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידָת וּתְמִנָּה ה' יָבִיט וּמַדּוּעַ לֹא יֵרָאֶתֶם לְדַבֵּר בְּעַבְדִּי בְּמֹשֶׁה :
 (ט) וַיִּחַר אֵף ה' בָּם וַיִּלְךְ :
 (י) וְהָעָן סָר מֵעַל הָאֹהֶל וְהָיָה מִרְיָם מְצֹרַעַת כַּשָּׁלֵג וַיָּפֹן אֶהֱרֹן אֶל מִרְיָם וְהָיָה מְצֹרַעַת :
 (יא) וַיֹּאמֶר אֶהֱרֹן אֶל מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנָי אֵל נָא תִשֶׁת עָלֵינוּ חֲטָאת אֲשֶׁר נוֹאֲלָנוּ וְאֲשֶׁר חָטָאנוּ :
 (יב) אֵל נָא תְהִי כַּפֹּת אֲשֶׁר בְּצִיאָתוֹ מִרְחֹם אָמוֹ וַיֵּאָכֵל חֲצִי בָשָׂרוֹ :
 (יג) וַיִּצָּעַק מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר אֵל נָא רָפָא נָא לָהּ :

במדבר פרק יב

1.

המטה שבו קרע משה את הים לא היה דוגמתו בעולם שהיה חקוק עליו שם המפורש ואדם מסרו לשת וכל הדורות מסרוהו זה לזה עד שירד יעקב אבינו למצרים ומסרו ליוסף וכשמת יוסף חיפשו עבדי פרעה כל מה שבביתו והניחוהו בבית גנזיו של פרעה. והיה שם יתרו חותן משה שהיה מאצטגניני פרעה וידע מאצטגנינותו חשיבתו של מטה ונטלו ושתלו בגן ביתו ונשתרש בארץ, וראה באצטגנינותו שכל העוקרו יהיה מושיעו של ישראל, והיה מנסה בו בני אדם, וכשנזדמן לו משה ועמד ועקרו השליכו לבור בחצרו, וצפרה נכנסה אהבתו של משה בלבה ותבעתו מאביה, ועמד והשיאה לו.

אוצר המדרשים (אייזנשטיין) עמוד קלח ד"ה שמות (א'): ויאמר

2.

ויבא אל רעואל ויספר לו משה את אשר ברח ממצרים ואת אשר מלך על בני כוש ואת אשר לקחו מידו המלוכה ויגרשוהו, ויהי כשמוע רעואל את דבריו אמר בלבו אתנה זה בית הכלא וארצה בו לבני כוש כי נוסם הוא ויקחהו אל בית הסהר ויהי כלוא שם עשר שנים, ויהי בהיותו עצור שמה ותחמול עליו צפורה בת רעואל ותכלכלהו לחם ומים ויהי מקץ עשר שנים ותאמר אל אביה לאמר האיש העברי אשר כלאתו זה עשר שנים בבית הסהר ואין דורש ואין מבקש אליו ועתה אם טוב בעיניך אבי נשלח ונראה אם מת ואם

חי הוא ואביה לא ידע כי כלכלתהו, ויען ויאמר רעואל הנהיה כדבר הזה להעצר גבר
 בבית הכלא עשר שנים ולא יאכל ויחיה, ותען צפורה את אביה לאמר הלא שמעת [אבי]
 כי אלהי העברים גדול ונורא הוא ומפליא להם בכל עת, הוא הציל אברהם מאור כשדים
 ואת יצחק מן החרב ואת יעקב מן המלאך בהאבקו עמו, וגם עם זה רבות עשה ויצילהו
 מיאור מצרים ומחרב פרעה גם מזה יכול למלטהו, וייטב הדבר בעיני רעואל ויעש כן
 כדבר בתו וישלח אל הבור לראות מה נעשה בו, ויראו והנה האיש חי ועומד על רגליו
 ומתחנן אל אלהי אבותיו, ויוציאוהו מן הבור ויגלחוהו וישנו את בגדי כלאו ויאכל לחם,
 וירד האיש אל גנת רעואל אשר אחרי הבית, ויתפלל אל אלהיו אשר עשה אתו נפלאות
 רבות ויהי בהתפללו ויבט בצדו והנה מטה ספיר מוצב ארצה והוא נטוע בתוך הגנה
 ויקרב אל המטה והנה חקוק בו שם ה' אלהים צבאות כתוב ומפורש על המטה ויקרא
 בו ויתלשהו כהתלש עץ יער מסבכו ויהי למטה בכפו, הוא המטה הנברא בתבל מפעלות
 אלהים אחרי בוראו שמים וארץ וכל צבאם ימים ונהרות וכל דגתם, ויהי בהגרש אדם
 מגן עדן ויקח את המטה בידו ויצא ויעבוד את האדמה אשר לוקח משם ויגיע המטה עד
 נח ויותר אל שם ואל תולדותיו עד הגעתו אל ידי אברהם העברי ויתן אברהם את כל
 אשר לו ליצחק גם את מטה האותיות ירוש ירש, ויהי כברוח יעקב פדנה ארם ויקחהו
 בידו ובבואו אל יצחק אביו בארה שבע נטוש לא נטשו וברדתו מצרימה לקחו בידו
 ויתנהו אל יוסף שכם אחד על אחיו כי באמצו לקחו יעקב מיד עשו אבי אדום, ויהי
 אחרי מות יוסף וישבו שרי מצרים בית יוסף ויגיע המטה אל יד רעואל המדיני ובעת
 צאתו ממצרים לקחו בידו ויטעהו בתוך גנתו, ויבחנו כל גבורי קיני לתלשו בבקשם
 לקחת צפורה בתו ולא יכלו וישאר בתוך הגן עד בא אשר לו המשפט ויקחהו, ויהי
 כראות רעואל את המטה בידו ויתמה על ככה ויתן רעואל צפורה בתו למשה, ומשה בן
 שבע שנים ושבעים שנה בצאתו מבית הסהר ויקח צפורה המדינית לאשה ותלך צפורה
 בדרכי בית ישראל לא חסרה דבר מצדקת שרה ורבקה רחל ולאה גבעות עולם ותהר בן
 ויקרא משה שמו גרשום וגוי רק לא מל את בשר ערלתו בגזרת רעואל חותנו ויהי בעת
 ההיא מקץ שלש שנים ותהר עוד ותלד בן שני וימל את בשר ערלתו ויקרא שמו אליעזר
 וגוי:

ילקוט שמעוני תורה פרשת שמות רמז קסח

3.

למה זה עזבתן את האיש וגו', שמא ישא אחת מכם, ואין אכילת לחם האמור כאן אלא אשה, ודומה לו (בראשית לט) כי אם הלחם אשר הוא אוכל, מיד רצתה צפורה אחריו כצפור והביאה אותו, ולמה נקרא שמה צפורה שטיהרה הבית כצפור.

שמות רבה (וילנא) פרשה א ד"ה לב וישב בארץ

4.

ר' אלעזר המודעי אומר, בארץ נכריה [נכר יה]. אמר משה, הואיל וכל העולם עובדי עבודה זרה, אני אעבוד למי שאמר והיה העולם. שבשעה שאמר משה ליתרו, תן לי צפורה בתך לאשה, אמר לו יתרו, קבל עליך דבר זה שאומר לך ואני נותנה לך לאשה, אמר לו מהו, אמר לו בן שיהיה לך תחלה יהיה לעבודה זרה, מכאן ואילך לשם שמים, וקבל עליו. אמר לו השבע לי, וישבע לו, שני (שמות ב כא) ויואל משה. אין אלה אלא לשון שבועה. לפיכך הקדים המלאך להרוג את משה, מיד ותקח צפורה צר ותכרות את ערלת בנה וגו' וירף וגו'. ר' יהושע בן קרחא אומר, גדולה מילה שלא נתלה למשה עליה מלא שעה. ר' נחמיה אומר, גדולה מילה שדוחה את הנגעים. רבי אומר, גדולה מילה שכל זכיותיו של משה לא עמדו לו בשעת דחקו, כשאמר לו המקום לך הוצא את עמי בני ישראל ממצרים, ועל שנתעצל במילה שעה אחת, בקש המלאך להרגו, שני ויהי בדרך

במלון. ר' יוסי אומר, חס ושלום לאותו צדיק שנתעצל במילה שעה אחת, אלא אמר, ימול ויצא הרי סכנת נפשות, ישהה וימול, המקום אמר לו לך והוציא את עמי ישראל ממצרים; אלא על שנתרשל בלינה קודם המילה, לכך בקש המקום להרגו, שני ויהי בדרך במלון וגו'. ר' שמעון בן גמליאל אומר, לא בקש המלאך להרוג את משה אלא לתינוק, שנאמר כי חתן דמים אתה לי, אמרת צא וראה מי קרוי חתן, תינוק או משה, הוי אומר תינוק.

מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסי' דעמלק יתרו פרשה א ד"ה ואת שני

5. ויהי בדרך במלון, חביבה מילה שלא נתלה משה עליה אפילו שעה אחת, לפיכך כשהיה בדרך ונתעסק במלון ונתעצל למול לאליעזר בנו מיד ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו, את מוצא מלאך של רחמים היה ואעפ"כ ויבקש המיתו, ותקח צפורה צור, וכי מנין ידעה צפורה שעל עסקי מילה נסתכן משה, אלא בא המלאך ובלע למשה מראשו ועד המילה, כיון שראתה צפורה שלא בלע אותו אלא עד המילה הכירה שעל עסקי המילה הוא ניזוק, וידעה כמה גדול כח המילה שלא היה יכול לבלעו יותר מכאן, מיד ותכרת את ערלת בנה ותגע לרגליו, ותאמר כי חתן דמים אתה לי, אמרה חתני תהיה אתה נתון לי בזכות דמים הללו של מילה שהרי קיימתי המצוה, מיד וירף המלאך ממנו, אז אמרה חתן דמים למולות, אמרה כמה גדול כח המילה שחתני היה חייב מיתה שנתעצל במצות המילה לעשותה ולולי היא לא ניצל.

שמות רבה (וילנא) פרשה ה ד"ה ח ויהי בדרך

6.

ויקח יתרו חותן משה את צפורה אשת משה אחר שלוחיה. רבי יהושע אומר, אחר שנפטרה ממנו בגט. נאמר כאן שלוח ונאמר להלן שילוח, מה שלוח האמור להלן גט, אף כאן גט. ר' אלעזר המודעי אומר, מאחר שנפטרה ממנו במאמר, שבשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה, לך הוצא את עמי בני ישראל ממצרים, שנאמר (שמות ג י) ועתה לכה ואשלחך אל פרעה, באותה שעה נטל אשתו ושני בניו והיה מוליכם למצרים, שני (שמות ד כ) ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על החמור וישב ארצה מצרים. באותה שעה נאמר לאהרן, (שם כז) לך לקראת משה. יצא לקראת משה וחבקו ונשקו. א"ל משה היכן היית כל השנים הללו, אמר לו במדין. א"ל מה טף ונשים אלו עמך, אמר לו אשתי ובני. אמר לו, ולאן אתה מוליכם, אמר לו למצרים; א"ל על הראשונים אנו מצטערים ועכשיו נצטער גם באלו. באותה שעה אמר לצפורה, לכי לבית אביך. ובאותה שעה הלכה לבית אביה ונטלה שני בניה, לכך נאמר אחר שלוחיה.

מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסי' דעמלק יתרו פרשה א ד"ה ויקח יתרו

7.

ותדבר מרים ואהרן במשה, מנין היתה מרים יודעת שפירש משה מפריה ורביה אלא שראת את צפורה שאינה מתקשטת בתכשיטי נשים אמרה לה מה לך שאין את מתקשטת בתכשיטי נשים אמרה לה אין אחיך מקפיד בדבר לכך ידעה מרים ואמרה לאחיה ושניהם דברו בו [ר' נתן אומר מרים היתה בצד צפורה בשעה שנא' וירץ הנער כיון ששמעה צפורה אמרה אוי לנשותיהם של אלו בכך ידעה מרים ואמרה לאחיה ושניהם דברו בו] והרי דברים ק"ו ומה מרים שלא נתכוונה לדבר באחיה לגניי אלא לשבח ולא למעט מפריה ורביה אלא לרבות ובינה לבין עצמה כך נענשה המתכוון לדבר בחבירו לגניי ולא לשבח ולמעט מפריה ורביה ולא לרבות ובינו לבין אחרים ולא בינו לבין עצמו עאכ"ו והרי דברים ק"ו ומה עוזיה המלך שלא נתכוון ליטול לו גדולה בשביל

כבוד עצמו אלא בשביל קונו כך נענש המתכוון ליטול לו גדולה בשביל כבוד עצמו ולא בשביל קונו עאכ"ו.

ספרי במדבר פיסקא צט ד"ה ותדבר מרים

8.

ותדבר מרים ואהרן במשה, קשה היא לשון הרע שלא נצטרעה מרים אלא על לשון הרע שנא' ותדבר מרים ואהרן מרים פתחה הדברים ואמרה לאהרן והוסיף אהרן על דבריה ונשאו ונתנו בדבר. ר' שמעון אומר אף צפורה פתחה בדברים ואמרה למרים ומרים אמרה לאהרן ואהרן הוסיף על דבריהם ונשאו ונתנו בדברים ומה היו הדברים אמרו כיון שנתמנו הזקנים הדליקו כל ישראל נרות ועשו שמחה בשביל שעלו שבעים זקנים לשררה וכיון שראת מרים הנרות אמרה אשרי אלו ואשרי נשותיהן אמרה לה צפורה אל תאמרי אשרי נשותיהן אלא אוי לנשותיהן שמיום שדבר הקב"ה עם משה אחיך לא נזדקק לי מיד הלכה מרים אצל אהרן והיו נושאים ונותנים בדבר שני ותדבר מרים ואהרן במשה על אדות האשה על עסקי פרישתו מן האשה אמרו גיורתן הוא משה וכי לא דבר הקב"ה אלא עמו בלבד כבר דבר עם נביאים הרבה ועמנו ולא פירשנו מנשותינו כמו שפירש שני הרק אך במשה דבר ה'. על אדות האשה הכושית, וכי כושית היתה והלא מדינית היתה אלא מה כושי ניכר במראיו מכל הבריות כך היתה צפורה ניכרת במראה ובמעשיה מכל הנשים וכן הוא אומר שגיון לדוד אשר שר לייני על דברי כוש בן ימיני (תהלים א) וכי כושי היה שאול והלא משבט בנימין היה אלא מה כושי ניכר במראיו מכל הבריות כך היה שאול ניכר במראיו ובמעשיו מכל ישראל. וכן הוא אומר וישמע עבד מלך הכושי (ירמיה לח ז) וכי כושי היה ברוך בן נריה אלא מה כושי ניכר במראיו מכל הבריות כך ברוך בן נריה היה ניכר במראיו ובמעשיו מכל ישראל. וכן הוא אומר הלא כבני כושיים אתם לי בני ישראל נאום יי' (עמוס ט ז) וכי כושים הם ישראל אלא מה כושי ניכר במראיו מכל הבריות כך היו ישראל ניכרין באהבתם מכל האומות לפני המקום. ר' יוסי אומר יש לך אשה שהיא נאה בילדותה וכשהיא מזקנת היא מתנוולת ומניין אתה אומר שהיתה צפורה נאה בילדותה ונאה בזקנותה אמי על אודות האשה הכושית אשר לקח. ר' יהודה אומר יש לך ענייה בת ענייה שהיא נזקקת למלכות ואינה יודעת לנהוג במנהג המלכות ומניין אתה אומר שהיתה צפורה כושית בעניות וכושית במלכות אמי על אודות האשה הכושית אשר לקח ומניין אתה אומר בשביל כך לקחה משה ת"ל כי אשה כושית לקח:

ספרי זוטא פיסקא יב ד"ה א. ותדבר

9.

(ל) וַיִּקְיֶמוּ לָהֶם בְּנֵי דָן אֶת הַפֶּסֶל וַיְהוֹנָתָן בֶּן גִּרְשָׁם בֶּן מְנַשֶּׁה הוּא וּבָנָיו הָיוּ כֹהֲנִים לְשֹׁבֵט הַדָּנִי עַד יוֹם גָּלוּת הָאָרֶץ:
(לא) וַיִּשְׁיֶמוּ לָהֶם אֶת פֶּסֶל מִיכָה אֲשֶׁר עָשָׂה כָּל יְמֵי הָיִוֹת בֵּית הָאֱלֹהִים בְּשֵׁלָה:

שופטים פרק יח

10.

אמר רבי אלעזר: לעולם ידבק אדם בטובים, שהרי משה שנשא בת יתרו - יצא ממנו יהונתן.

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף קט עמוד ב

על חייה מין של האיש משה

אשה כושית שוכבת, מתשבת עונתה,
אשה כושית בעונתה פושטת את כסותה,
אשה כושית רואה פתאם, לחרדתה,
כי שארה עומד לבקע מעורה.

ואז אשה כושית בפיה חובעת,
אחרת אין אשה כושית יודעת,
אחרת אין אשה כושית מגעת
גם לגעת בעיפו של בעלה משה.

והאיש משה יגע. זה האיש משה,
אשר ידיו כבדים, טוע ואינו טוע,
ורק כשאלהים הוֹבֵר והוא שומע
נִדְרֵךְ האיש משה וקומתו נוקפת

וראת האלהים משה יודע: אש
בוערת בכפות רגליו, ואחריה
קול דממה דקה באבריו
ושער-גופו רוחץ באור רוגע.

אשה כושית את שארה בתוך דישו חוסמת,
לובשת את כסותה, כרותת-ידיים, מתושמת.
שלא בעונתה נרדמת וחולמת:
תביעתה המקפחת על צוקי-סיני מאנחת.

נבקה נריר

משה לקח לו אשה כושית
בביתו הלכו של המדבר
להתמקד בה מן האבק.
העם דבר באשה הכושית
שהיתה לו נקדה בפסוקו המתמשך
ושמנו רפרר אצל מרסליה בשטעמו חשוף
משה לא דבר באשה הכושית
והאשה הכושית לא דברה בעצמה
מקמת גרעות שאין להן מסגרת
לצד איש לבן עד איננה
לא נוקמה לשתיקה
ותשמש היקדות קצובות בנבקה
צל צנח ששד הטילה ממנה.

1988

נשירי אלות האבן

27 ח'ר'ק

עוד שיר על האשה הכושית

מתי פרשה האשה הכושית
מקדם, עם שחר, משהחלה בהיתה בולטת לעין
והיא נעתקה ממני, שהיה באור, לאט צועדת
אומרת לעצמה, אני אישון עינה של החשכה
אני אישון עינה של החשכה
רק מתוכי הראיה נובעת, מן השחור הטהור -

והוא כזרע גד לבן.

1994 מקרא נ'א

27 ח'ר'ק

בשר הכושית

בשר הכושית מצפפים ורעי החלב
בגרגרי רמון
כי יניח משה ראשו עליהם
שיבה חמה תורם בו
בנבטם.

את הסלע אליה יקח.
חלבה נוקב יגמיענו
עת הוא נאטם.

1996 מקרא ה'ה האזר

אין אין

שלש נגיעות במשה

היתה לו כושית קטנה
שבחלקת עזרה ראה פניו

זקן ופה כבד
ותאזות קשות של דם

כושית כושית קטנה
בקש בטרם בקר

שניה הלכנות טורפות
ובהתעטפה לא נפר עזרה

בחשכה אמרה: אה משה
משה משה משה

אמר: כושית
כושית

ומרים מצרעת

1968

נל, אסור זרה ט"ס

- 7 -

ויהיו בני שאול יונתן וישוי ומלכי שוע ושם שתי בנותיו שם הבכירה מרב ושם הקטנה מיכל:

שמואל א פרק יד פסוק מט

(א) ויהי ככלתו לדבר אל שאול ונפש יהונתן נקשרה בנפש דוד ויאבהו יהונתן כנפשו:

(ב) ויסקחו שאול ביום ההוא ולא נתנו לשוב בית אביו:

(ג) ויכרת יהונתן ודוד ברית באהבתו אתו כנפשו:

(ד) ויתפשט יהונתן את המעיל אשר עליו ויתנהו לדוד ומדיו ועד חרבו ועד קשתו ועד חגרו:

(ה) ויצא דוד בכל אשר ישלחנו שאול ישכיל וישמהו שאול על אנשי המלחמה וייטב בעיני כל העם וגם בעיני עבדי שאול:

(ו) ויהי בבואם בשוב דוד מהכות את הפלשתי ויצאנה הנשים מכל ערי ישראל לשיר והמחלות לקראת שאול המלך בתפים בשמחה ובשלשים:

(ז) ויתענינה הנשים המשחקות ותאמרנה הנה שאול בא לפי דוד ברבבתיו:

(ח) ויחר לשאול מאד וירע בעיניו הדבר הזה ויאמר נתנו לדוד רבבות ולי נתנו האלפים ועוד לו אף המלוכה:

(ט) ויהי שאול עזב את דוד מהיום ההוא והלאה:

(טו) ויבא שאול אשר הוא משכיל מאד ויגר מפניו:

(טז) וכל ישראל ויהודה אהב את דוד כי הוא יוצא ויבא לפניהם:

(יז) ויאמר שאול אל דוד הנה בתי הגדולה מרב אתה אתן לך לאשה אף הנה לי לבן חיל והלחם מלחמותי וישאול אמר אל תהי ידי בו ותהי בו יד פלשתים:

(יח) ויאמר דוד אל שאול מי אנכי ומי חיי משפחת אבי בישראל כי אהיה חתן למלך:

(יט) ויהי בעת תת את מרב בת שאול לדוד והיא נתנה לעדריאל המחלתי לאשה:

(כ) ותאהב מיכל בת שאול את דוד ויגדו לשאול וישר הדבר בעיניו:

(כא) ויאמר שאול אתננה לו ותהי לו למוקש ותהי בו יד פלשתים ויאמר שאול אל דוד בשתים תתחתן בי היום:

(כב) ויצו שאול את עבדו דברו אל דוד בלט לאמר הנה חפץ בך המלך וכל עבדיו אהבוך ועתה התחתן במלך:

(כג) וידברו עבדי שאול באזני דוד את הדברים האלה ויאמר דוד הנסלה בעיניכם התחתן במלך ואנכי איש רש ונקלה:

(כד) ויגדו עבדי שאול לו לאמר בן דברים האלה דבר דוד:

(כה) ויאמר שאול כה תאמרו לדוד אין חפץ למלך במהר כי במאה ערלות פלשתים להנכם באיבי המלך ושאול חשב להפיל את דוד ביד פלשתים:

(כו) ויגדו עבדיו לדוד את הדברים האלה וישר הדבר בעיני דוד להתחתן במלך ולא מלאו הימים:

(כז) ויקם דוד וילך הוא ואנשיו ויך בפלשתים מאתים איש ויבא דוד את ערלתייהם וימלאום למלך להתחתן במלך ויתן לו שאול את מיכל בתו לאשה:

(כח) ויבא שאול וידע כי ה' עם דוד ומיכל בת שאול אהבתהו:

שמואל א פרק יח

(יא) וישלח שאול מלאכים אל בית דוד לשמרו ולקמיתו בבקר ותגד לדוד מיכל אשתו לאמר אם אינך ממלט את נפשך חלילה מחר אתה מומת:

(יב) ותגד מיכל את דוד בעד החלון וילך ויברח וימלט:

(יג) ונתקח מיכל את התרפים ותשם אל המטה ואת כביר העזים שמה מראשתיו ותכס בבגד :

(יד) וישלח שאול מלאכים לקחת את דוד ותאמר חלה הוא :

(טו) וישלח שאול את המלאכים לראות את דוד לאמר העלו אתו במטה אלי להמתו :

(טז) ויבאו המלאכים והנה התרפים אל המטה וכביר העזים מראשתיו :

(יז) ויאמר שאול אל מיכל למה ככה רמיתני ותשלחי את איבי וימלט ותאמר מיכל אל שאול הוא אמר אלי שלחני למה אמתך :

שמואל א פרק יט

ד.

(מד) ושאול נתן את מיכל בתו אשת דוד לפלטי בן ליש אשר מגלים :

שמואל א פרק כה

ה.

(יב) וישלח אבנר מלאכים אל דוד <תחתו> תחתיו לאמר למי ארץ לאמר כרתה

בריתך אתי והנה ידי עמד להסב אליך את כל ישראל :

(יג) ויאמר טוב אני אכרת אתך ברית אף דבר אחד אנכי שאל מאתך לאמר לא תראה

את פני כי אם לפני הביאך את מיכל בת שאול בבאך לראות את פני :

(יד) וישלח דוד מלאכים אל איש בשות בן שאול לאמר תנה את אשתי את מיכל אשר

ארשתי לי במאה ערלות פלשתים :

(טו) וישלח איש בשות ויקחה מעם איש מעם פלטיאל בן ליש :

(טז) וילך אתה אישה הלוח ובכה אחריה עד בחרים ויאמר אליו אבנר לך שוב וישב :

שמואל ב פרק ג

1.

(טו) וְדָוִד וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת אֲרוֹן ה' בְּתִירוּעָה וּבִקְוֹל שׁוֹפָר :
(טז) וְהָיָה אֲרוֹן יְהוָה בָּא עִיר דָּוִד וּמִיִּכָּל בֵּית שָׂאוּל נִשְׁקָפָה בְּעֵד הַחֲלוֹן וַתֵּרָא אֶת הַמֶּלֶךְ
דָּוִד מִפָּנָיו וּמִכַּרְכָּר לִפְנֵי ה' וַתִּבֶּז לוֹ בִּלְבָבָהּ :
(יז) וַיָּבֹאוּ אֶת אֲרוֹן ה' וַיַּצְגּוּ אֹתוֹ בַּמָּקוֹמוֹ בְּתוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר נָטָה לוֹ דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד
עֲלוֹת לִפְנֵי ה' וַיִּשְׁלָמִים :
(יח) וַיִּכַּל דָּוִד מִהַעֲלוֹת הָעוֹלָה וְהַשְּׁלָמִים וַיִּבְרַךְ אֶת הָעָם בְּשֵׁם ה' צְבָאוֹת :
(יט) וַיַּחֲלֶק לְכָל הָעָם לְכָל הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל לְמַאֲיֵשׁ וְעַד אִשָּׁה לְאִישׁ חֵלֶת לָחֵם אַחַת
וְאַשְׁפָּר אֶחָד וְאַשְׁיִשָּׁה אַחַת וַיִּלָּךְ כָּל הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ :
(כ) וַיֵּשֶׁב דָּוִד לְבָרֶךְ אֶת בֵּיתוֹ וַתֵּצֵא מִיִּכָּל בֵּית שָׂאוּל לְקִרְיַת דָּוִד וַתֹּאמֶר מֶה נִכְבֵּד
הַיּוֹם מֵלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נָגְלָה הַיּוֹם לְעֵינֵי אֲמָהוּת עֲבָדָיו כִּהְגָּלוּת נִגְלוֹת אַחַד הָרָקִים :
(כא) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל מִיִּכָּל לִפְנֵי יְדוֹד אֲשֶׁר בָּחַר בִּי מֵאֲבִיךָ וּמִכָּל בֵּיתוֹ לְצִוֹת אֹתִי נָגִיד
עַל עַם ה' עַל יִשְׂרָאֵל וַשְׁחַקְתִּי לִפְנֵי יְדוֹד :
(כב) וַנִּקְלַתִּי עוֹד מִזֹּאת וְהָיִיתִי שָׂפֵל בְּעֵינֵי וְעַם הָאֲמָהוּת אֲשֶׁר אִמְרַתְּ עִמָּם אֲכַבֶּדָהּ :
(כג) וּלְמִיכָל בֵּית שָׂאוּל לֹא הָיָה לָהּ יָלֵד עַד יוֹם מוֹתָהּ :

שמואל ב פרק ו

2.

(ח) וַיִּקַּח הַמֶּלֶךְ אֶת שְׁנֵי בָנֵי רָצָפָה בֵּת אִיָּה אֲשֶׁר יָלְדָה לְשָׂאוּל אֶת אֲרַמְנִי וְאֶת מִפְּבֹשֶׁת
וְאֶת חֲמִשֶּׁת בָּנֵי מִיכָל בֵּית שָׂאוּל אֲשֶׁר יָלְדָה לְעַדְרִיאֵל בֶּן בְּרוּזִי הַמִּחְלָתִי :
(ט) וַיִּתְּנֵם בְּיַד הַגִּבְעֹנִים וַיְקִיעֵם בְּהָר לִפְנֵי יְדוֹד וַיִּפְּלוּ שְׁבַעֲתָם יָחַד וְהִמָּה הִמָּתוֹ בִּימֵי
קִצִּיר בְּרֹאשֵׁינִים בְּתַחֲלַת קִצִּיר שְׁעָרִים :

שמואל ב פרק כא

ח.
כתיב (שמואל ב' כ"א) ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול את
אדמני ואת מפיבשת ואת חמשת בני מיכל אשר ילדה לעדריאל המחלתי וגו' --- ורבי
יהושע בן קרחה נמי, הכתיב את חמשת בני מיכל בת שאול. אמר לך רבי יהושע: וכי
מיכל ילדה? והלא מירב ילדה! מירב ילדה ומיכל גידלה, לפיכך נקראו על שמה.
ללמדך שכל המגדל יתום בתוך ביתו - מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף יט עמוד ב

מ י כ ל

וְהָאֵתָּב מִיֵּכֶל בֵּית שְׁאוּל אֵת דָּגֵר —
וַתָּבוּ לוֹ בְּלִבָּהּ (שִׂיא יִיחַ כִּי שִׁיב וְיִסֵּיז)

מִיֵּכֶל, אָחוֹת רְחוּקָהּ לֹא נָתַק חוּט הַדּוֹרוֹת,
לֹא שָׁלְטוּ בְּכַרְמָךְ הַנוֹגָה תְּרוּלֵי הַזֶּמֶן,
עַל בְּתֻבַּת מִשְׁיַךְ לֹא דָהוּ פְּסִי אֲרָגְמָן
וַיִּלְצוּל אֲצַעְדוֹת וְהִבֵּךְ עוֹד הָאֵזֶן תִּקְלֵט.

לֹא אֶחָת רְאִיתִיךָ נִצְבֶּת לִיד הָאֶשְׁנֹב,
בְּעֵינֶיךָ הִיפָּה מְהוּלִים גְּאוֹה וְרֵךְ;
מִיֵּכֶל, אָחוֹת רְחוּקָה, אֲנִי עֲצוּבָה כְּמוֹךְ,
כְּמוֹךְ נְדוּנָתִי לָבוֹז לְאֶשֶׁר אֶהֱב.

ס. נ. ח. י. כ. כ.

מיכל: מהלך חיים

א

תקרת הארמון וקירותיו המצרים,
הנאותיו המשוחות של אבא.
הלוכו המדור, מצחו הגבוה,
עיניו הזועמת מלכות.

גאל אנתי דוד מהם.
נשא אותי כמו אש
אל שמיו הפקוחים
וכוכביו, מדברו הפרוע,
שפעת רוחותיו.

סהרורית אני באור השמש
ושמן משחה לראשי.

ב

בטחתי בו כמו הייתי
שה נמלט מפני הדב
נשא בורעותיו,
גדי מסתר מן הארי
בכנף בגדו,
חץ המשלח מאשפתו,
חבל משתלשל מחלונני
למערותיו

והוא עשה מערותיו
לי בארמון,
נגינותיו - אלון בכות
להתאבל על בית אבי.
הייתי לו מלכות
גם שולמית שלו
והוא היה שרי מרכבות
ושיר שירי.

הִיִּיתִי שׁוֹלְמִית שְׁלוֹ
 עַד שִׁפְנָה הַיּוֹם וְהוּא
 הוֹרִיד אוֹתִי לְאַשְׁפְּתוֹת
 בְּאֲבִיוָנָה,

שָׁלַח אוֹתִי הֶרְחַק
 כַּחֲזָן מֵאַשְׁפְּתוֹ.
 כִּמּוֹ נָבֵל נִגְלָה לִי
 בְּאָבִי

בְּאֲבִיגַיִל
 בְּפִלְטִי,

אֲנִי אֶלְמָלָא שָׁלַל
 מִמֶּנִּי פְרִי בִטְנִי
 הִיִּיתִי מְמוֹלֶלֶת כַּחֲצִיר
 אֶת כְּאָבִי,

בְּאַלֶם כְּרָחֵל
 הִיִּיתִי מִיַּחֲלָת לְבוֹאוֹ
 וְכִמּוֹ פְּלִיטָה הִיִּיתִי
 מִתְדַּפֶּקֶת עַל הַלְתּוֹ.

עֲכָשׁוּ בְּלֹא תִבְלֹל
אֲנִי רוֹאֶה אֶת עֲרֻמָּתוֹ.
הֵי־אֵךְ מִרְאשִׁיתוֹ צָמָא אֶל הָעֵצָמָה.
הֵי־אֵךְ עֲקֻלְקֻלוֹת טַפָּס אֶל הָאֲרָמוֹן.
הֵי־אֵךְ כִּבֵּשׁ אֶת לֵב אָבִי בְּכֶשֶׁף כְּנוֹרוֹ.
הֵי־אֵךְ נִקְשֹׁר בִּיּוֹנָתָן לְהַדִּיחוֹ מִכָּתָר.

וְאַף אֶהְבֹּתִיו הֵי־אֵךְ
הִיוּ אֵךְ תַּאֲוֹת שְׂרָרָה:
תָּמִיד תָּמִיד כִּבֵּשׁת אַחֵר
וְאֵת חַיֵּיו תִּרְצֵן לְבָלִי רַחֵם
(עַד מָה הִשְׁפִּיל אִישִׁי פִּלְטִי
עַת בְּצֻרוֹ הוֹלִיךְ אוֹתִי הַלּוֹךְ בְּכֹה).

עֲתָה הוּא מְכַרְפֵּר כְּעֶגֶל מִשְׁלַח
עִם הָאֲרוֹן. תֵּאָב שְׁלֹטוֹן הוּא מִשְׁלַח
מִבְּטָיו הַחֲנֻפִּים אֶל הָהָמוֹן.

אֵלֵי הִנֵּה הִגִּיעָה שְׁעָתִי:
לְעֵין רַב־בֹּתִיו
אֶקַּח אֶת נִקְמָתִי.

ה

אֶהְיֶה יָדוֹר.
אֵיכָה הִפֵּךְ לִי לְאוֹיֵב.
אֵיכָה הִפֵּךְ שִׁירִי מִסִּפּוֹר.
אֵיכָה הִפֵּךְ אֶת שִׁיר־חַיִּי
לְמַגִּלַּת אֵיכָה.

תמונת 23N 1996

מיכל

וילך אתה אישה חלוקה ובכח אחרית (שמ"ב ג' טו)

בַּיָּמִים שֶׁהָיִיתִי מִדְּבַר
אֶל תּוֹךְ חֲמָשִׁי
שָׁמַעְתִּי אֶת שָׁרָה
וְרִבְקָה וְלֵאָה וְאֵת
רֵיָּהּ בִּבְקָר וְהַנָּה
וְאֵת רַחֵל בִּידְרִיָּה
דְּנֹדָאִים סָגְלִים

מִיכָל פָּרָצָה כְּרוּחַ
וְשִׁבְרָה בְּאַחַת
אֶת כָּל כָּלְלֵי הַמְּשֻׁחָק
וְתֹאכֵב

עַץ שֶׁסְּעָרָה בֶּן לִילָה
הַצְמִיחָה כָּל עָלְיוֹ
וְלֹא הִשְׁאִירָה מְלָה אַחַת
לְנִלְקָח וּבֹכָה וְהוֹלֵךְ

3102 זינצוואן